

Waldemar Bartocha

Szafarz sakramentu bierzmowania w świetle Pontyfikału i Rytuału rzymskiego oraz Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.

Łódzkie Studia Teologiczne 27/1, 189-208

2018

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. WALDEMAR BARTOCHA

Wydział Teologiczny

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa

SZAFARZ SAKRAMENTU BIERZMOWANIA W ŚWIECIE *PONTYFIKALU I RYTUALU RZYMSKIEGO* ORAZ *KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU*

Słowa kluczowe: sakrament bierzmowania, szafarz, biskup, prezbiter, Pontyfikał Rzymski, Rytuał Rzymski

1. Wprowadzenie. 2. Rozszerzenie uprawnień prezbiterów w zakresie udzielania bierzmowania w odnowionym po Soborze Watykańskim II *Pontyfikale i Rytuale rzymskim*. 3. Biskup jako szafarz zwyczajny sakramentu bierzmowania w świetle *Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*. 4. Prezbiter jako szafarz sakramentu bierzmowania w świetle *Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*. 5. Wnioski i postulaty *de lege ferenda*

1. WPROWADZENIE

W *Katechizmie Kościoła Katolickiego*, czyli w syntezie doktryny Kościoła, wyraźnie dochodzi do głosu dwutorowość tradycji co do osoby szafarza sakramentu bierzmowania¹. Pozostaje ona w ścisłej relacji genetycznej z odmiennym podejściem do kwestii jedności inicjacji chrześcijańskiej na Wschodzie i Zachodzie. W Kościele łacińskim, gdzie nastąpiło rozbitcie czasowe tejże jedności, ze względu na zarezerwowanie bierzmowania dla biskupa, uwypukla się bardziej zachowanie więzi komunii eklezjalnej, których gwarantem i zwornikiem pozostaje osoba następcy apostołów. Z kolei w obrządkach wschodnich, gdzie bierzmowania udziela się podczas jednej i tej samej celebracji bezpośrednio po chrzcie, a prezbiter jest jego zwyczajnym szafarzem, dowartościowuje się jedność w porządku sakramentalnym Kościoła². Natomiast w obrządku łacińskim zwyczajnym szafarzem

¹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wydanie II poprawione, Poznań 2012, nr 1312–1313 (dalej=KKK).

² Por. *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich*, Lublin 2002, kan. 694: „Zgodnie z tradycją

bierzmowania pozostaje biskup, który powinien udzielać go raczej sam, chociaż prawodawstwo Kościoła łacińskiego przewiduje także – w razie konieczności – możliwość dopuszczenia członków *ordo presbyterorum* do udzielania tegoż sakramentu (KKK 1313). *Katechizm*, obok terminu *minister ordinarius*, posługuje się do określenia osoby biskupa jako szafarza sakramentu bierzmowania pojęciem *minister originarius* o wydźwięku ekumenicznym, które zostało wprowadzone przez Konstytucję *Lumen gentium* m.in. w wyniku interwencji patriarchy grecko-melchickiego Maksyma IV Saigha³. Broniąc praktyki wschodniej, zaproponował on w czasie dyskusji nad schematem tejże Konstytucji, aby biskupów zdefiniowano jako *ministri* «originarii» Confirmationis⁴. Warto zauważyć, iż wspomniany patriarcha już wcześniej zabierał głos w tej sprawie. Najpierw 16 stycznia 1962 r. na sesji centralnej komisji Soboru Watykańskiego II poddał surowej krytyce schemat *De sacramento confirmationis*, opracowany przez Komisję ds. Dyscypliny Sakramentów, zarzucając mu wyłączną zależność od teologii zachodniej. Według opinii Maksyma IV Saigha termin *minister ordinarius* przypisany biskupowi był wprawdzie możliwy do zaakceptowania, ale miał swoją ujemną stronę inspirowania się tylko praktyką Kościoła łacińskiego. Mając na względzie odmienną tradycję Kościołów wschodnich, gdzie zazwyczaj to prezbiter udziela bierzmowania razem z chrztem, byłoby lepiej – zdaniem patriarchy grecko-melchickiego – gdyby biskup został określony mianem *minister genuinus vel originalis*⁵. Z podobnymi zarzutami wystąpił Maksym IV Saigh ponownie 19 stycznia 1962 r., gdy Komisja Centralna analizowała schemat *De Ecclesiae sacramentis*, zaproponowany przez Komisję ds. Kościołów Wschodnich. Także i tutaj patriarcha dostrzegł, że proponowane ujęcie bardziej afirmuje

Kościołów wschodnich chrzmacji udziela prezbiter albo łącznie z chrztem, albo oddzielnie”. W obrządkach wschodnich, gdzie biskup w odróżnieniu od tradycji łacińskiej jest nadzwyczajnym szafarzem bierzmowania, gdyż sporadycznie udziela tegoż sakramentu, gwarancją zachowania więzi z Kościołem apostołskim pozostaje wymóg posługiwania się przez prezbitera – zwyczajnego szafarza bierzmowania krzyżem między poświęconym przez patriarchę lub biskupa (KKK 1312, 1233), por. Cz. Krakowiak, *Bierzmowanie w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, w: *Mysterium liturgii w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, red. J.J. Kopeć, H. Sobeczko, R. Pierskała, Opole 1995, 83.

³ Por. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Pallottinum–Poznań 2012, nr 26, 130: „Oni są właściwymi szafarzami udzielanego na ich terenie bierzmowania...” (dalej=KK).

⁴ Por. M. IV Saigh E/1807, w: *Concilii Vaticani II synopsis in ordinem redigens schemata cum relationibus necnon patrum orationes atque animadversiones. Constitutio dogmatica De Ecclesia Lumen Gentium*, red. F.G. Hellin, Città del Vaticano 1995, 1877: „Remplacer le mot «ministri ordinarii Confirmationis» par «ministri originarii Confirmationis». On sait que, chez le Orientaux, les prêtres confirment depuis, toujours, c’est-à-dire depuis qu’ils baptisent séparément de l’Evêque. C’est pourquoi le mot «minister ordinarius», appliqué par théologie scolastique à l’Evêque, leur semble inspiré par la pratique latine, d’après laquelle l’Evêque est vraiment ministre extraordinaire de la Confirmation, et le prêtre seulement ministre extraordinaire. D’autre part, même en Orient, le prêtre ne peut confirmer qu’avec le Myron on Saint-Christe consacré par la Patriarche ou par l’Evêque. C’est pourquoi nous proposons de remplacer le mot «ordinaire» par «originel»”.

⁵ Por. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando*, Series II, Vol. II, pars 2, 106. Debatę nad kwestią szafarza bierzmowania w fazie przygotowawczej Soboru Watykańskiego II dość szczegółowo omawia F Franchetto, *La riserva al vescovo del conferimento della confermazione nella teologia conciliare dell’episcopato*, Quaderni di diritto ecclesiale 29 (2016), 178–183.

tradycję zachodnią, pomniejszając tym samym znaczenie tradycji wschodniej, która, pozostając wierna praktyce starożytnej, zachowała pierwotną jedność sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Uznając nazywanie prezbitera Kościoła wschodniego szafarzem nadzwyczajnym bierzmowania za nieodpowiadające w jakimkolwiek stopniu rzeczywistości, patriarcha Maksym IV Saigh wysunął postulat, aby znaleźć wyrażenie mniej dwuznaczne na określenie biskupa jako szafarza bierzmowania. W związku z tym zaproponował, aby zdefiniować go jako „szafarza pierwszorzędnego, pierwotnego, autentycznego, bierzmującego na mocy własnego prawa”⁶.

Celem artykułu jest podjęcie refleksji nad kwestią szafarza sakramentu bierzmowania w obrzędku łacińskim po Vaticanum II na podstawie analizy odnowionych ksiąg liturgicznych oraz aktualnie obowiązującego *Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku*⁷, a także próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób Sobór Watykański II wpłynął na ukształtowanie się aktualnie obowiązujących przepisów w tej materii. Ze względu na przyjęty schemat opracowania wybranego zagadnienia od strony metodologicznej i merytorycznej należy najpierw zauważyć, iż dyscyplina ustalona w kanonach 882–888 wspomnianego Kodeksu dotycząca szafarza bierzmowania, w części zgadza się z tą zawartą w wydaniu typicznym *Ordo Confirmationis*, ale w części ją zmienia⁸. Z tego względu w nowych edycjach *Pontyfikału* i *Rytuału rzymskiego* wprowadzono konieczne modyfikacje harmonizujące przepisy liturgiczne w nich zawarte z prawodawstwem kodeksowym, stosownie do kan. 2 KPK/83 oraz dekretu Kongregacji Sakramentów i Kultu Bożego, promulgowanego 12 września 1983 r.⁹

⁶ Por. *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando*, Series II, Vol. II, pars 2, 269–270: „Je suis pleinement d'accord que les mots «minister ordinaire» soient remplacés par les mots «minister primaire ou authentique». En effet, dans l'usage occidental est ainsi conforme à l'usage. Mais, en Orient, c'est le prêtre qui ordinairement et depuis la plus haute antiquité confère ce sacrement en même temps que le Baptême et l'Eucharistie. Dire du prêtre oriental qu'il est minister extraordinaire de ce sacrement, c'est employer une expression qui ne correspond nullement à la réalité du fait. Il est vrai que ordinaire ne veut pas nécessairement dire minister que ordinairement confère ce sacrement. Mais alors pourquoi ne pas trouver une expression moins équivoque et dire, come je le propose, minister primaire, primitif, authentique, de droit propre, etc?”. Do wspomnianej interwencji patriarchy antiocheńskiego melchitów Maksyma IV odwołuje się hiszpański kanonista E. Tejero w swoim komentarzu do kan. 882 KPK/83, gdy przedstawia genezę wprowadzenia pojęcia *minister originarius* na określenie biskupa jako szafarza sakramentu bierzmowania, por. E. Tejero, *Comentario al can. 882*, w: *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, vol. III/1, tercera edición actualizada, Navarra 2002, 529–530.

⁷ Por. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, Pallottinum 1984 (dalej=KPK/83).

⁸ Por. T. Rincón-Pérez, *La liturgia e i sacramenti nel diritto della Chiesa*, Subsidia Canonica 12, Roma 2014, 188.

⁹ Po opublikowaniu *Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku* Kongregacja Sakramentów i Kultu Bożego promulgowała dekretem z 12 września 1983 r. specjalne *Variationes in novas editiones librorum liturgicorum ad normam iuris canonici nuper promulgati introducendae*. W tych *Variationes* zamieszczono wszystkie zmiany wprowadzone przez wspomnianą Kongregację w różnych księgach liturgicznych, a także w interesującej nas części *Pontyfikału rzymskiego*, zawierającej obrzędy bierzmowania, por. Kongregacja Sakramentów i Kultu Bożego, *Decretum Variationes in novas editiones librorum liturgicorum ad normam iuris canonici nuper promulgati introducendae* (z 12 września 1983 r.), *Notitiae* 206 (1983), 540–561.

2. ROZSZERZENIE UPRAWNIENÍ PREZBITERÓW W ZAKRESIE UDZIELANIA BIERZMOWANIA W ODNOWIONYM PO SOBORZE WATYKAŃSKIM II PONTYFIKALE I RYTUALE RZYMSKIM

W pierwotnym tekście *Pontyfikału rzymskiego*, w tzw. *Praenotanda* biskupów określa się jako *originarii ministri confirmationis*¹⁰. W polskim tłumaczeniu *Obrzędów bierzmowania* łaciński przymiotnik *originarius* został przetłumaczony jako „właściwy”. W pierwszej polskiej edycji posoborowej księgi liturgicznej poświęconej sakramentowi bierzmowania mówi się zatem o biskupie jako właściwym szafarzu tegoż sakramentu¹¹. Widać tu zatem echa teologicznego ujęcia tej kwestii przez Sobór Watykański II, czego logiczną konsekwencją było wprowadzenie pojęcia *minister originarius* na określenia biskupa – szafarza bierzmowania w KK 26. Zdaniem R. Meßnera Sobór dał w ten sposób ważny impuls przyszłych zmian, gdyż dokonując tej zmiany terminologicznej w stosunku do tradycji obowiązującej w Kościele łacińskim od wczesnego średniowiecza przyczynił się do ustania jedynej, historycznej i znaczącej przyczyny oddzielenia bierzmowania od chrztu i faktycznie doprowadził do rozpowszechnienia się praktyki nie-biskupiego bierzmowania (*nicht-bischöflicher Firmung*)¹², czyli do większego rozciągnięcia władzy bierzmowania na członków *ordo presbyterorum*.

Według opinii A. Nocent, termin *originarius* jest pojęciem nowym, które samo w sobie zmienia dyscyplinę, gdyż daje możliwość udzielania bierzmowania przez prezbiterów delegowanych w tym celu przez biskupa. Takie sytuacje już występowały w przeszłości, a innowacja terminologiczna wprowadzona przez KK 26 otwiera drogę do dalszych koncesji w tym zakresie. Poza tym dostrzega w tym terminie powrót do źródeł, gdyż w osobie biskupa udzielającego sakramentu bardziej wyraźnie manifestuje się więź z misterium Pięćdziesiątnicy paschalnej¹³. Natomiast A. Bugnini zauważa, iż wprowadzenie nowego pojęcia do terminologii związanej z szafarstwem sakramentów nie obyło się bez trudności, ale wyrażenie *minister originarius* okazało się bardziej preferowane niż typowo prawnicze określenie *minister ordinarius*¹⁴. Zdaniem J.P. Bouhot, nie chodzi tu o zastosowanie nowego terminu w kontekście prawnym, w celu zdefiniowania władzy biskupów w zakresie bierzmowania, ale raczej o opisanie nowym pojęciem działalności biskupa jako centrum komunii eklezjalnej. Rozwijając tę myśl, J.P. Bouhot odwołuje się do KK 26, gdzie – według jego opinii – bardziej od *munus regendi* uwypukla się *munus sanctificandi*, przedstawiając członków *ordo episcoporum* jako tych, którzy czynią

¹⁰ Por. *Pontificale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum, Ordo Confirmationis*, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1971, Praenotanda, nr 7 (dalej=OC).

¹¹ Por. *Obrzędy bierzmowania według Pontyfikału Rzymskiego*, Katowice 1975, nr 7, 21.

¹² Por. R. Meßner, *Einführung in die Liturgiewissenschaft*, 2. überarbeitete Auflage, Paderborn 2009, 140.

¹³ Por. A. Nocent, *I tre sacramenti dell'iniziazione cristiana*, w: Anàmnesis, t. III/1: *La Liturgia, i sacramenti: teologia e storia della celebrazione*, red. A.J. Chupungco, Genova–Milano 2005, 120.

¹⁴ Por. A. Bugnini, *La riforma liturgica (1948–1975)*, Roma 1997, 603.

obecnym Chrystusa we wspólnotach powierzonych ich pasterskiej pieczy nade wszystko za pośrednictwem Eucharystii, jak również poprzez posługę słowa i pozostałych sakramentów. W tej optyce eksponuje się rolę eklezjotwórczą bierzmowania, widząc w nim bardziej działanie przyczyniające się do wzrostu Kościoła aniżeli manifestację wyższej władzy biskupa¹⁵.

Eklezjologiczny walor pojęcia *minister originarius* objawia się w sposób szczególny także w momencie koncelebracji bierzmowania, gdy wraz z biskupem bierzmują także wybrani prezbiterzy. Chociaż ci ostatni są w tym przypadku prawdziwymi szafarzami sakramentu, to jednak stają się nimi pod warunkiem zachowania więzi komunii ze swoim biskupem – pierwotnym szafarzem. Ta relacja podporządkowania członków *ordo presbyterorum* biskupowi w urzeczywistnianiu władzy bierzmowania wyraża się także w akcji liturgicznej, w geście wręczenia przez biskupa naczynia z krzyżem każdemu z podchodzących do niego prezbiterów, wyznaczonych wcześniej do tego zadania¹⁶. Jak słusznie zauważa G. Ferraro, ma się w tym przypadku do czynienia z „koncelebracją podporządkowaną” (*concelebrazione subordinata*), w której zależność prezbiterów od członków *ordo episcoporum* wyraża się w fakcie, że obrzęd poświęcenia krzyżma, które konstytuuje materię tegoż sakramentu, jest zarezerwowany tylko i wyłącznie dla biskupa¹⁷.

Warto zauważyć, iż już w pierwszym *Schemata* nr 240, przygotowywanym przez *Coetus XX* w ramach prac nad *Praenotanda* do *Ordo confirmationis*, powołując się na KK 26, biskupa nazwano pierwotnym szafarzem bierzmowania, prezbitera zaś szafarzem delegowanym (*minister delegatus*)¹⁸. Tym samym terminem *minister originarius* posłużono się w nocie wstępnej kolejnego *Schemata* nr 285. Obydwa pojęcia spotyka się ponownie w *Praenotanda*, które tworzą cały *Schemata* nr 364 (24 III 1970). Biskup zostaje tam określony mianem pierwotnego szafarza tego sakramentu, ale z podkreśleniem, iż w obrządku łacińskim jest on także szafarzem zwyczajnym („Confirmationis *minister originarius* est Episcopus (LG 26); qui in ritu latino est etiam *minister ordinarius*”). W tymże samym dokumencie, w rozdziale trzecim ponownie podejmuje się kwestię biskupa jako szafarza bierzmowania, odnosząc do niego soborowe pojęcie z KK 26. Stosownie do normy wyrażonej w kan. 782 KPK/17 powtarza się przy tym, że w Kościele łacińskim zwyczajnym szafarzem jest tylko biskup (*solus episcopus*). Powyższe zmiany w terminologii, widoczne w poszczególnych *Schemata*, pokazują, iż w pracach redakcyjnych podczas przygotowywania nowych ksiąg liturgicznych próbowano dojść do kompromisowych rozwiązań, z jednej strony dążono do ukazania szacunku dla tradycji Kościołów wschodnich, gdzie zachowano jedność sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, a z drugiej strony starano się zachować i wydobyć z tradycji kanonistycznej Kościoła zachodniego to, co było w niej

¹⁵ Por. J.P. Bouhot, *La confermazione, sacramento della comunione ecclesiale*, Torino–Leumann 1970, 96.

¹⁶ Por. A. Bugnini, dz.cyt., 602–603.

¹⁷ Por. G. Ferraro, *La liturgia dei sacramenti*, Roma 2008, 138–139.

¹⁸ Por. Cz. Krakowiak, *Sakrament bierzmowania w reformie liturgii II Soboru Watykańskiego*, Lublin 2012, 233.

charakterystyczne dla obrządku łacińskiego, jeżeli chodzi o udzielanie sakramentu bierzmowania.

Poza tym w kolejnych *Schemata* widoczne są tendencje do rozszerzania prerogatyw prezbiterów w tej materii. W *Schemata* nr 364 prezbiterów nazywa się nadzwyczajnymi szafarzami bierzmowania i wskazuje się na dwa źródła ich władzy: uprawnienie do bierzmowania mają albo na mocy prawa powszechnego bądź na podstawie indultu Stolicy Apostolskiej. W porównaniu z KPK/17 poszerza się grono podmiotów uprawnionych do wykonywania tej władzy o administratorów apostolskich nie mających święceń biskupich, rozciąga się *ipso iure* władzę bierzmowania na wszystkich prezbiterów w odniesieniu do wiernych znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci oraz wprowadza się możliwość delegowania przez biskupa prezbiterów do udzielania bierzmowania w przypadku prawdziwej konieczności, jak również przewiduje się przy dużej liczbie kandydatów dopuszczenie wybranych prezbiterów do udzielania wraz z biskupem tego sakramentu¹⁹. Nową propozycją wprowadzoną przez *Schemata* 364 o znaczącym wydzwiku pastoralnym jest przyznanie biskupom prerogatyw w zakresie delegowania władzy bierzmowania prezbiterom w przypadku chrztu dorosłych, podczas przyjmowania do pełnej jedności Kościoła osoby już ochrzczonej oraz w sytuacji, gdy sami członkowie *ordo episcoporum* nie mogą dopełnić swoich obowiązków w tej materii ze względu na liczne zajęcia duszpasterskie, jak i zwiększającą się w niektórych regionach liczbę miejsc i celebracji sakramentu bierzmowania²⁰.

W wydaniu drugim, poprawionym *Obrzędów bierzmowania dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich*, w których uwzględniono zmiany wprowadzone przez *Kodeks Prawa Kanonicznego z 1983 r.* i ogłoszone przez Kongregację Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów dekretem z 12 września 1983 r., wyodrębnia się trzy grupy prezbiterów, którzy mają władzę bierzmowania *ipso iure*²¹. Pierwszą kategorię stanowią osoby pełniące urząd zrównany w prawie z urzędem biskupa diecezjalnego: prałat terytorialny i opat terytorialny, wikariusz apostolski i prefekt apostolski, administrator apostolski i administrator diecezjalny w granicach swojego terytorium i w czasie trwania urzędu (OB 7a). Na mocy prawa upoważnienie do bierzmowania mają także ci, którzy na podstawie swego urzędu bądź zlecenia biskupa diecezjalnego udzielają chrztu temu, kto przestał być dzieckiem lub dopuszczają kogoś do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim (OB 7b). W trzeciej grupie władzę bierzmowania rozciąga się na wszystkich prezbiterów w odniesieniu do osób znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci. Wprawdzie najpierw wymienia się proboszcza ze względu na jego szczególną funkcję, ale zaraz potem dodaje się, że w takim przypadku może bierzmować „nawet każdy kapłan” (OB 7c)²². Warto w tym miejscu zauważyć, iż w porównaniu z pierwotną

¹⁹ Por. tamże, 238.

²⁰ Por. tamże, 239.

²¹ Por. *Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, wydanie drugie poprawione, Katowice 2001, nr 7 (dalej=OB).

²² Warto zauważyć, iż 7 czerwca 2017 r. podczas 376. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski biskupi zatwierdzili zmiany w tłumaczeniu *Ordo Confirmationis 1971*. W poprawionym

wersją *Ordo confirmationis* editio typica z 1971 r. doszło tu do znacznego poszerzenia prerogatyw członków *ordo presbyterorum*, gdyż posoborowe *Ordo*, posługując się normami oraz nazewnictwem przyjętym w KPK/17, wymieniało następujących prezbiterów upoważnionych *ipso iure* do udzielenia bierzmowania wiernemu, któremu zagraża niebezpieczeństwo śmierci: proboszcza, wikariusza, prezbitera kierującego specjalną parafią, wikariusza ekonoma, wikariusza substytutą, wikariusza audytora, wikariusza współpracownika, a podczas ich nieobecności każdego prezbitera wolnego od cenzur i kar kościelnych, o ile nie jest obecny biskup lub ma on prawną przeszkodę do udzielenia bierzmowania (OC, *Praenotanda*, nr 7c)²³.

Na biskupie diecezjalnym spoczywa troska o udzielanie sakramentu bierzmowania wiernym powierzonym jego pasterskiej pieczy. Wynika ona z natury jego urzędu w Kościele partykularnym i może być urzeczywistniana w dwojaki sposób: biskup powinien w miarę możliwości osobiście bierzmować swoich podwładnych bądź zleca to zadanie innemu biskupowi (OB 8; kan. 884 § 1 KPK/83). W tej optyce powierzenie przez biskupa diecezjalnego tego zadania innym biskupom nie tylko czyni ich czynnymi uczestnikami duszpasterstwa diecezjalnego. Gest ten ukazuje także kolegialną naturę urzędu biskupiego oraz stanowi konkretny przejaw realizacji zasady kolegialności na poziomie Kościoła partykularnego²⁴. W przypadku gdy szafarzem bierzmowania jest członek Kolegium Biskupów, prawodawca nie wprowadza żadnych dodatkowych klauzul²⁵.

Obrzędy bierzmowania dostosowane do zwyczajów diecezji polskich przewidują także sytuację, w której biskup wyznacza jednego albo kilku prezbiterów do sprawowania tego sakramentu (OB 8). W takim przypadku ustawodawca kościelny domaga się spełnienia określonego warunku: „jeżeli wymaga tego konieczność” (OB 8, kan. 884 § 1 KPK/83). Warto zauważyć, iż już wcześniej Święta Kongregacja ds. Biskupów przyznała taki przywilej biskupom Ameryki Łacińskiej i Filipin z ograniczeniem, że prezbiterzy, do których odnosił się indult zezwalający na udzielanie sakramentu bierzmowania, powinni być odznaczeni jakąś godnością kościelną²⁶. Ocena okoliczności konieczności pozostaje w gestii biskupa²⁷. Wydaje się, że racją uzasadniającą powierzenie tego zadania jednemu bądź kilku kapłanom jest ogromna liczba kandydatów do bierzmowania (OB 8a).

tłumaczeniu Konstytucji Apostolskiej *Divinae consortium naturae* i *Praenotanda* zastąpiono słowo *kapłan*, *kapłani* – przez *prezbiter*, *prezbiterzy*, por. Konferencja Episkopatu Polski, *Zmiany w tłumaczeniu „Ordo Confirmationis 1971”*, *Anamnesis* 91 (2017), nr 4, 38–39. Wprowadzenie powyższych zmian podyktowane było doprecyzowaniem terminologii, gdyż słowo *kapłan* (łac. *sacerdos*) oznacza zarówno biskupów, jak i prezbiterów (por. KKK 1554).

²³ Por. Z. Janczewski, *Ustanawianie szafarzy sakramentów świętych w Kościele łacińskim i Kościołach wschodnich*, Warszawa 2004, 97.

²⁴ Por. P. Monni, *Commento al can. 884*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, red. P.V. Pinto, Città del Vaticano 2001, 547.

²⁵ Por. J. Krzywdą, *Komentarz do kan. 882–888*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. III/2, red. J. Krukowski, Poznań 2011, 74.

²⁶ Por. Sacra Congregatio pro Episcopis, *Decretum De facultatibus et gratiis pro America Latina et pro Insulis Philippinis*, *Acta Apostolicae Sedis* 62 (1970), 121; zob. E. Tejero, *Commento al can. 884*, w: *Codice di Diritto Canonico e leggi complementari commentato*, red. J.I. Arrieta, Roma 2004, 603.

²⁷ Por. J. Krzywdą, dz.cyt., 74.

Z tego samego powodu biskup, jak również prezbiter wyposażony we władzę bierzmowania *ipso iure* bądź na podstawie szczególnego pozwolenia ma prawo dobrać sobie prezbiterów, aby razem z nim udzielali tego sakramentu (kan. 884 § 2 KPK/83)²⁸. Przepisy liturgiczne doradzają, aby jako kryterium doboru członków *ordo presbyterorum* do koncelebracji bierzmowania przyjąć rangę urzędu bądź zadania, jakie im powierzono w Kościele partykularnym. Chociaż norma ta nie ma charakteru obligatoryjnego, to jednak *Obrzędy bierzmowania* zalecają, żeby biskup uwzględnił prezbiterów pełniących urząd wikariusza generalnego lub biskupiego, albo też wziął pod uwagę dziekanów oraz proboszczów wiernych oczekujących na przyjęcie tegoż sakramentu, bądź też prezbiterów, którzy zaangażowali się w katechetyczne przygotowanie kandydatów do bierzmowania (OB 8a i b).

W *Obrzędach chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowanych do zwyczajów diecezji polskich* powtarza się przepisy liturgiczne zawarte wcześniej w *Ordo Confirmationis*²⁹. OChWD 46 odnosi się do dwóch przypadków, w których prezbiter w razie nieobecności biskupa nie tylko chrzci, ale również udziela sakramentu bierzmowania. Chodzi tu zarówno o osobę dorosłą, jak i dziecko w wieku katechetycznym, czyli w sytuacji, w której prezbiter udziela sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego w ramach jednej celebracji liturgicznej może wystąpić w dwóch różnych rytualnych modelach inicjacji chrześcijańskiej obowiązujących po Vaticanum II, a mianowicie w rytualnym modelu inicjacji osób dorosłych oraz w modelu inicjacji dotyczącym dzieci nieochrzczonych, które osiągnęły już wiek katechizacyjny (OChWD 295–396). Warto podkreślić, iż ta możliwość udzielania bierzmowania przez prezbitera celebrującego sakramenty wtajemniczenia chrześcijańskiego była żywo dyskutowana podczas prac nad rytuałem *Ordo initiationis christianae adultorum*, czego wyrazem było stawiane pytanie, czy w czasie tej celebracji może on także bierzmować innych obecnych. Ostatecznie jednak wykluczono inne przypadki poza tymi dwoma wymienionymi powyżej³⁰.

3. BISKUP JAKO SZAFARZ ZWYCZAJNY SAKRAMENTU BIERZMOWANIA W ŚWIELE KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Prawodawca kodeksowy w kan. 882, nazywając biskupa „zwyczajnym szafarzem” (*minister ordinarius*), powraca do terminologii, którą posługiwał się *Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r.* W kan. 782 § 1 poprzedniego Kodeksu

²⁸ Uprawnienia, o których mowa w kanonie 884 § 1 i 2, stanowią zupełną nowość w prawodawstwie Kościoła. Zdaniem M. Pastuszko, najbardziej charakterystyczne jest chyba to, że prezbiterowi przyznano takie samo uprawnienie jak biskupowi, czyli że może on, jeśli zachodzi poważna przyczyna, dobrać sobie prezbitera czy prezbiterów, aby razem z nim bierzmowali, por. M. Pastuszko, *Sakrament bierzmowania (kanony 879–896)*, Kielce 2005, 264.

²⁹ Por. *Obrzędy chrześcijańskiego wtajemniczenia dorosłych dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1988, nr 46 (dalej=OChWD).

³⁰ Por. A. Bugnini, dz.cyt., 576–577; zob. Cz. Krakowiak, *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym*, Lublin 2003, 272–273.

znajduje się stwierdzenie, iż „zwyczajnym szafarzem bierzmowania jest tylko biskup”³¹. Genezy wprowadzenia tego określenia do prawodawstwa Kościoła należy szukać w długiej tradycji Kościoła. W dokumentach 7 sesji Soboru Trydenckiego w kanonach o sakramencie bierzmowania można znaleźć tezę potwierdzającą, iż tylko biskup jest zwyczajnym szafarzem świętego bierzmowania³². Stwierdzenie to nie było jakąś absolutną nowością, gdyż już wcześniej na 8 sesji Soboru w Bazylei – Ferrarze – Florencji – Rzymie posłużono się tym samym terminem w odniesieniu do biskupa, wskazując na sukcesję apostołską jako podstawę biblijną namaszczenia przez biskupa ochrzczonych olejem krzyżma w liturgii sakramentu bierzmowania. Ojcowie soborowi, formułując tezę o biskupie zwyczajnym szafarzu tego sakramentu, powołują się na tekst z Dz 8, 14–17, który świadczy o doniosłości, jaką Kościół pierwotny przywiązywał do bierzmowania³³. Egzegeci analizujący ten fragment biblijny potwierdzają, że chrzest „w imię Pana Jezusa” jest tu wyraźnie terminologicznie i czasowo odróżniony od późniejszego obrzędu wkładania rąk na ochrzczonych, zarezerwowanego dla apostołów³⁴. W Dz 8, 14–17 uwypukla się w sposób szczególnie wyraźny związek przyczynowy między gestem włożenia rąk a tajemnicą Pięćdziesiątnicy³⁵. W tym kontekście sukcesja apostołska jawi się jako fakt genetyczny, który uzasadnia zwyczajne szafarstwo biskupa, gdyż poprzez jego osobę jako następcy apostołów jest zagwarantowana więź z pierwszym zstąpieniem Ducha Świętego w dniu Pięćdziesiątnicy.

³¹ Por. *Codex Iuris Canonici Pii X Potificis Maximi iussu digetus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus. Praefatione fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab Emo Petro Card. Gasparri auctus*, Romae: Typis Polyglottis Vaticanis MCMXXXIV, can. 782 § 2: „Ordinarius confirmationis minister est solus Episcopus” (dalej=KPK/17).

³² Por. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tekst łaciński i polski, t. IV, układ i opracowanie: A. Baron, H. Pietras, Kraków 2005, sesja 7, II, I/D, 3, 364–365: „Si quis dixerit, sanctae confirmationis ordinarius minister non esse solum episcopum, sed quemvis simplicem sacerdotem: anathema sit”.

³³ Por. *Dokumenty Soborów Powszechnych*, tekst łaciński, grecki, arabski, ormiański, polski, t. III, układ i opracowanie: A. Baron, H. Pietras, Kraków 2004, sesja 8 (unia z Ormianami), 15c, 510–513.

³⁴ Por. K. Romaniuk, *Sakramentologia biblijna*, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1991, 28. C. Fabris dokonując analizy dwóch klasycznych tekstów: Dz 8,15–17 i Dz 19,5, które wydają się czynić aluzję do rytu pochrzcielnego, polegającego na nałożeniu rąk w celu przekazania ochrzczonym daru Ducha Świętego dochodzi do konkluzji, iż na temat samego obrzędu i jego szafarza nie ma tam wskazań precyzyjnych i jednoznacznych. Według opinii tego autora, hipoteza, która doszukuje się w rycie pochrzcielnym opisanym w powyższych tekstach początków sakramentu bierzmowania, została odrzucona przez współczesną egzegezę najbardziej cieszącą się uznaniem. Egzegeci przypisują bowiem obydwu wspomnianym epizodom różny cel. Chrześcijanie z Samarii zostali ochrzczeni przez Filipa, który udał się tam nie na mocy specjalnego pełnomocnictwa, ale z powodu prześladowania. Nowa grupa musiała być zatem związana z Kościołem-matką poprzez interwencję Apostołów Piotra i Jana. Także w przypadku epizodu z Efezu mamy do czynienia z tą samą celowością: Apostoł Paweł interweniuje, aby przekazać dar Ducha poprzez nałożenie rąk. Chodzi tu bardziej o zachowanie apostołskości aniżeli o ideę drugiego momentu obrzędowego w procesie inicjacji. Poza tym – jak zauważa C. Fabris – są to dwa epizody wyjątkowe, a nie dowód na to, iż było to zwyczajną praktyką w tamtym czasie. Niemniej jednak pozostaje faktem, iż w późniejszym okresie rozwoju obrzędów inicjacji chrześcijańskiej obydwie wydarzenia będą uważane za punkt odniesienia w ustaleniu genezy sakramentu bierzmowania i traktowane jako jego fundament biblijny, por. C. Fabris, *Il ministero della cresima nella Chiesa latina, con riferimenti alla prassi e al diritto comune delle Chiese cattoliche orientali*, Roma 1996, 17.

³⁵ Por. tamże, 32.

G. Trevisan w swoim komentarzu do kan. 882 wysuwa konkluzję, iż termin *minister originarius*, czyli szafarz pierwotny, który występuje w KK 26, ma bardziej walor teologiczny, natomiast wyrażenie *minister ordinarius*, zastosowane przez prawodawcę kodeksowego, ma wydźwięk prawniczy. W tej optyce udzielanie sakramentu bierzmowania postrzega się jako akt typowy dla urzędu biskupiego, gdyż biskup w odróżnieniu od prezbytera nie potrzebuje specjalnego upoważnienia³⁶.

W podobny sposób G. Ghirlanda wyjaśnia sens terminu *minister ordinarius*. Według opinii tego kanonisty prawodawca kodeksowy posługuje się tym wyrażeniem w odniesieniu do osoby biskupa jako szafarza sakramentu bierzmowania w znaczeniu szerokim. W Kościele łacińskim biskup jest tym, który biermuje na mocy swojego urzędu³⁷. Podejmując się objaśnienia kwestii terminologicznych, G. Ghirlanda obstaje, aby termin *minister originarius* użyty w KK 26 interpretować zarówno w sensie historycznym, jako że biskupi w Kościele pierwotnym byli jedynymi szafarzami sakramentu bierzmowania, oraz w sensie kanonicznym, mając na względzie zastrzeżenie dla biskupa prawa do konsekracji krzyżem i to nawet wówczas, gdy szafarzem sakramentu jest prezbyter (kan. 880 § 2 KPK/83). W tym kontekście wspomniany kanonista dochodzi do konkluzji, iż biskup jest szafarzem zwyczajnym sakramentu bierzmowania na mocy prawa pozytywnego. Członkowie *ordo episcoporum* mają władzę i uprawnienie do bierzmowania na mocy święceń i posługi biskupiej, a zatem zawsze ważnie udzielają tego sakramentu. Natomiast prezbyterzy mogą bierzmować jedynie wówczas, gdy prawo powszechne bądź specjalne upoważnienie ze strony kompetentnej władzy zezwalają im na aktualizację sakramentalnej władzy uświęcania, w którą zostali wyposażeni w sakramencie święceń³⁸.

Do powyższych kontrowersji terminologicznych związanych z osobą biskupa jako szafarza sakramentu bierzmowania odnosi się również amerykański kanonista K.T. Hart w swoim komentarzu do kan. 882 KPK/83. W ocenie tego autora określenie przez Sobór Watykański II biskupa mianem „pierwszego” lub „pierwotnego” szafarza sakramentu bierzmowania było definicją bardziej dokładną z punktu widzenia historycznego niż zastosowanie do jego osoby terminu „szafarz zwyczajny”. Wspomniany kanonista w uzasadnieniu swojej tezy odnosi się do odmiennej tradycji Kościołów wschodnich w tej materii. Na Wschodzie biskupa rzadko nazywano szafarzem zwyczajnym bierzmowania, ponieważ zgodnie z powszechnym zwyczajem tam obowiązującym to zwykle prezbyter, który chrzci, udziela zaraz także bierzmowania, w czasie tej samej akcji liturgicznej, a zatem jest on postrzegany jako *minister ordinarius* tego sakramentu. Zdaniem K.T. Harda, pojęcie „szafarz pierwotny” odzwierciedlało tradycję liturgiczną Kościoła łacińskiego, w którym biskup rzeczywiście był od samego początku pierwotnym szafarzem bierzmowania. Kolejnym argumentem przemawiającym na korzyść tego wyrażenia był jego wydźwięk

³⁶ Por. G. Trevisan, *Commento al can. 882*, w: *Codice di diritto canonico commentato*, ed. Quaderni di diritto ecclesiale, Milano 2001, 739.

³⁷ Por. G. Ghirlanda, *Il diritto nella Chiesa mistero di comunione. Compendio di diritto ecclesiale*, Roma 2000, 305.

³⁸ Por. tamże, 280–281.

teologiczny. Według opinii amerykańskiego kanonisty, termin *minister originarius* wskazywał na święcenia jako źródło pierwotne władzy biskupów obrządków wschodnich w zakresie bierzmowania. Być może chodziło – jak zauważa K.T. Hard – o uwypuklenie w ten sposób faktu, iż prezbiterzy Kościołów wschodnich na mocy przyjętych święceń kapłańskich mogą cieszyć się tymi samymi prerogatywami w tej materii, co ich biskupi, gdyż zarówno jedni, jak i drudzy są w prawodawstwie tychże Kościołów uważani przecież za szafarzy zwyczajnych bierzmowania. K.T. Hard sięga również do genezy odejścia od soborowego terminu *minister originarius* na rzecz pojęcia *minister ordinarius* na określenie biskupa jako szafarza bierzmowania już we wczesnych etapach reformy *Kodeksu Prawa Kanoniczego* w Kościele łacińskim. Podstawową przesłanką jest w tym przypadku zawężenie obowiązywania norm zawartych w KPK/83 wyłącznie do wiernych obrządku łacińskiego. Ciekawe i trafne wydaje się również kolejne spostrzeżenie amerykańskiego kanonisty, iż powracając do terminu *minister ordinarius*, prawodawca kodeksowy omija pytanie dotyczące podstaw teologicznych nadania uprawnienia do bierzmowania prezbiterom³⁹.

Interesujące rozwiązanie sporu pomiędzy kanonistami i teologami co do określenia biskupa jako szafarza sakramentu bierzmowania przedstawia M. Pastuszko, który wychodzi z założenia, iż w celu uniknięcia zamieszania w terminologii zarówno jedni, jak i drudzy powinni ustalić, czy „nowy termin *minister originarius* zawiera nową treść, czy też tym nowym terminem będzie się określać treść prawniczą oddawaną pojęciem *minister ordinarius*”. Według opinii tego kanonisty między tymi terminami nie ma jakiegokolwiek sprzeczności, a wręcz przeciwnie jest wspólny mianownik, gdyż zarówno jednym, jak i drugim wyrażeniem można określić ten sam podmiot, czyli osobę biskupa jako szafarza bierzmowania. Zdaniem M. Pastuszko, termin *minister originarius* wprowadzony przez *Vaticanum II* w KK 26 jest terminem teologicznym, a określenie *minister ordinarius* to pojęcie typowo prawnicze. Skoro biskup jako szafarz bierzmowania nie przestał być szafarzem zwyczajnym, a jest nadto od czasu Soboru Watykańskiego II uważany za szafarza pierwotnego tegoż sakramentu (*minister originarius*), to zatem – jak proponuje wyżej wymieniony autor – winno się go określać mianem *minister originarius – ordinarius confirmationis*⁴⁰.

J. Krzywda, włączając się w dyskusję nad terminologią dotyczącą kwestii szafarza bierzmowania, dochodzi do konkluzji, iż „pojęcie «szafarz zwyczajny» jest bardziej pojemne treściowo i zawiera w sobie owo pierwotne określenie *minister originarius*”⁴¹.

³⁹ Por. K.T. Hart, *The Minister of Confirmation [cc. 882–888]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J.P. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York 2000, 1078.

⁴⁰ Por. M. Pastuszko, dz.cyt., 124–126.

⁴¹ J. Krzywda, dz.cyt., 71.

4. PREZBITER JAKO SZAFARZ SAKRAMENTU BIERZMOWANIA W ŚWIETLE KODEKSU PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Aktualnie obowiązujący *Kodeks Prawa Kanonicznego*, zaliczając prezbiterów do grona szafarzy sakramentu bierzmowania, nie określa ich już mianem szafarzy nadzwyczajnych, tak jak czynił to KPK/17, posługujący się w kan. 782 § 2 sformułowaniem *extraordinarius minister*. Skoro jednak w kan. 882 KPK/83 określa się biskupa jako szafarza zwyczajnego bierzmowania, to wolno zatem według obecnej doktryny i prawa Kościoła łacińskiego przypisać termin „szafarz nadzwyczajny” – jak proponują M. Pastuszko i Z. Janczewski – do osoby prezbitera, który może bierzmować albo na mocy prawa powszechnego lub na zasadzie nadania⁴².

Prawodawca kodeksowy w kan. 883 wyobrzeźnia trzy przypadki, w których przewiduje się, że prezbiter może sprawować interesujący nas sakrament *ipso iure*. Po pierwsze wolno mu to uczynić, jeśli pełni urząd w prawie zrównany z urzędem biskupa diecezjalnego. Chodzi tu zatem o prezbiterów nie mających święceń biskupich, którym powierzono kierowanie Kościołami partykularnymi nie podniesionymi jeszcze do statusu diecezji. Zrównanych z biskupem diecezjalnym prezbiterów wymieniają kanony: 381 § 2 i 368 KPK/83. W tym gronie znajdują się zatem: prałaci terytorialni, opaci terytorialni, wikariusze apostołscy, prefekci apostołscy oraz administratorzy apostołscy ustanowieni na stałe. Chociaż kan. 368 KPK/83 nie wymienia administratora diecezji (poprzednio nazywanego wikariuszem kapitulnym), to jednak wydaje się, iż również on jest upoważniony *ipso iure* do udzielania tego sakramentu, jak wskazano w odpowiedzi Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z 30 kwietnia 1999 r.⁴³

Po promulgacji niektórzy kanoniści odmawiali administratorowi diecezjalnemu uprawnienia do bierzmowania, gdyż skoro nie został on wymieniony w kanonie 368, nie jest zatem zrównany z biskupem diecezjalnym. Jednakże racje wydają się przemawiać za tymi autorami, którzy przyznają mu takowe uprawnienia, gdyż ich stanowisko wzmacnia prawodawstwo liturgiczne. Jak trafnie zauważają K.T. Hard i M. Pastuszko, *Ordo Confirmationis*, uwzględniające zmiany wprowadzone już przez nowy Kodeks i zmodyfikowane zgodnie z *Varitiones* Kongregacji Sakramentów i Kultu Bożego z 12 września 1983 r. wyraźnie wymienia w gronie prezbiterów upoważnionych *ipso iure* do udzielania bierzmowania także administratora diecezji⁴⁴. W związku z tym na mocy

⁴² Por. M. Pastuszko, dz.cyt., 202; Z. Janczewski, dz.cyt., 98.

⁴³ Por. E. Tejero, *Komentarz do kan. 882*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, edycja polska, red. P. Majer, Kraków 2011, 674.

⁴⁴ Por. K.T. Hart, *The Minister of Confirmation [cc. 882–888]*, w: *New Commentary on the Code...*, dz.cyt., 1079; M. Pastuszko, dz.cyt., 205–206. J. Hulels również podziela tę opinię, gdyż wśród grona prezbiterów bierzmujących *ipso iure* wymienia administratora diecezji, powołanego do kierowania Kościołem partykularnym w sytuacji, gdy urząd biskupa diecezjalnego wakuje. Władzę bierzmowania na mocy prawa posiada również, któremu zgodnie z kan. 413 powierzono tymczasowo wypełnianie pasterskiej posługi w diecezji, a więc tylko w okresie przeszkody w działaniu stolicy. W tym przypadku kapłan zastępujący biskupa mającego przeszkodę do pełnienia urzędu jest wyposażony w taką samą

kan. 883, 1° KPK/83 i nowego przepisu liturgicznego zawartego w *Pontyfikale rzymskim* prezbiter wybrany na administratora diecezji może ważnie bierzmować jedynie na terenie, na którym pełni ten urząd i tylko w czasie sprawowania tego urzędu. W świetle Konstytucji apostolskiej *Spirituali militum curae* Jana Pawła II z 21 kwietnia 1986 r. także ordynariuszy wojskowych (polowych) zalicza się do grona tych, którzy są zrównani w prawie kanonicznym z biskupem diecezjalnym⁴⁵. Stąd też również ordynariusze wojskowi mogą bierzmować na podstawie kan. 883, 1° KPK/83⁴⁶.

Wedle dyspozycji prawodawcy kodeksowego, zawartej w numerze 2 kan. 883, upoważnienie do bierzmowania mają również prezbiterzy udzielający tego sakramentu na mocy urzędu lub zlecenia biskupa diecezjalnego temu, kto przekroczył wiek dzieciństwa. Jeżeli chodzi o sakrament chrztu za dorosłego uznaje się osobę, która po wyjściu z okresu dzieciństwa osiągnęła używanie rozumu (kan. 852 § 1 KPK/83)⁴⁷. W takim przypadku prawodawca nakazuje chrzcić według obrzędu przewidzianego dla dorosłych, z uwzględnieniem wskazań, jakie znajdują się w *Rytuale rzymskim*, w rozdziale V zatytułowanym: *Obrzędy wtajemniczenia dzieci, które osiągnęły wiek katechizacyjny* (OChWD 295–369)⁴⁸. Według *Rytuału* dzieci nieochrzczone, które już osiągnęły wiek katechizacyjny, powinny przyjąć podczas jednej celebracji liturgicznej wszystkie trzy sakramenty inicjacyjne, nawet jeśli chrztu udziela prezbiter (OchWD 342–344).

W tym kontekście należy wziąć jeszcze pod uwagę normę kan. 863, która nakazuje powiadomienie biskupa diecezjalnego o chrzcie dorosłych, przynajmniej tych, którzy ukończyli czternasty rok życia, aby mógł on, jeśli uzna to za wskazane, sam udzielić im chrztu. Zdaniem A.E. Hierolda, prawodawca kodeksowy wypułkła w ten sposób znaczenie urzędu biskupiego w zakresie inkorporacji osoby dorosłej nieochrzczonej do Kościoła. Obecność biskupa jako szafarza chrztu dorosłego w sposób bardziej wyraźny wskazuje w tym przypadku na jego włączenie do określonej wspólnoty diecezjalnej⁴⁹. Natomiast K.T. Hard stwierdza, iż w kan. 863 prawodawca kodeksowy nie domaga się, aby biskup diecezjalny był szafarzem chrztu w odniesieniu do wszystkich osób dorosłych powyżej czternastego roku życia, ale zobowiązuje proboszcza do skierowania takich kandydatów do niego, aby to on jako rządca Kościoła partykularnego podjął stosowną decyzję w tej sprawie⁵⁰. Nie zawsze bowiem jest możliwe, aby biskup chrzcił daną osobę i zaraz ją bierzmował.

władzę, jaką prawodawca kodeksowy przyznaje administratorowi diecezji (kan. 414), por. J. Hulels, *Liturgy and Law. Liturgical Law in the System of Roman Catholic Canon Law*, Montreal 2006, 193.

⁴⁵ Por. Jan Paweł II, *Konstytucja apostolska „Spirituali militum curae”*, 6 kwietnia 1986 r., *Acta Apostolicae Sedis* 78(1986), 481–486.

⁴⁶ Por. M. Pastuszko, dz.cyt., 204.

⁴⁷ Por. D. Mazurkiewicz, *Szafarz sakramentu bierzmowania. Próba wykładni obowiązujących przepisów*, *Studia Koszalińsko-Kołońskie* 19(2012), 105.

⁴⁸ Por. J. Krzywdą, *Komentarz do kan. 852*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. III/2, dz.cyt., 40.

⁴⁹ Por. A.E. Hierold, *Taufe und Firmung*, w: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, red. J. Listl, H. Schmitz, Regensburg 1999, 812.

⁵⁰ Por. K.T. Hard, *Commentary on the canon 863*, w: *New Commentary on the Code...*, dz.cyt., 1051.

W tym tkwi zapewne geneza kan. 883, 2°. Wychodząc naprzeciw tego typu sytuacjom, stwarza on możliwość, aby prezbiter, który z racji swego urzędu lub na zlecenie biskupa diecezjalnego udziela chrztu dorosłemu, mógł zaraz po chrzcie także i go bierzmować w ramach jednego ciągłego obrzędu wtajemniczenia chrześcijańskiego. Jak słusznie zauważa M. Pastuszko: „jest bowiem bardziej zgodne z duchem liturgii, by w takim przypadku prezbiter udzielił chrztu i bierzmowania dorosłemu, niż żeby najpierw udzielił chrztu prezbiter, a dopiero po pewnym, niekiedy długim czasie udzielił bierzmowania biskup”⁵¹. Uprawnienie, o którym mowa w kan. 883, 2°, wskazuje zatem na wewnętrzną spójność sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego⁵².

Analizowany kan. 883, 2° reguluje również inną sytuację, a mianowicie kwestię udzielenia sakramentu bierzmowania przez prezbitera osobie ochrzczonej pozostającej poza Kościołem katolickim i pragnącej powrócić do pełnej jedności z tymże Kościołem (OB 7b). M. Pastuszko wyodrębnia trzy przypadki, kiedy możemy mówić o przyjęciu danej osoby do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim. Po pierwsze, jeśli mamy do czynienia z wiernym ochrzczonego w Kościele katolickim, który nigdy nie praktykował swojej wiary i jako osoba dorosła pragnie tę praktykę rozpocząć. Drugi przypadek dotyczy wiernego ochrzczonego w Kościele katolickim, bez własnej winy wychowanego w religii niekatolickiej, bądź też włączonego do takiej wspólnoty, który zamierza teraz powrócić do pełnej jedności z Kościołem katolickim. Natomiast trzeci przypadek odnosi się do ochrzczonego we wspólnocie oddzielonej, wyrażającego wolę przyjęcia do wspólnoty z Kościołem katolickim obrządku łacińskiego⁵³. Skoro w pierwszym z wymienionych przypadków chodzi tylko o rozpoczęcie pełnego praktykowania wiary, to prezbiter nie ma prawa udzielić bierzmowania, chyba że co innego postanowi biskup diecezjalny. Natomiast przy przyjmowaniu do wspólnoty Kościoła katolickiego obrządku łacińskiego wiernego, który został ochrzczonego we wspólnocie kościelnej niekatolickiej, należy zwrócić uwagę na dyspozycję prawodawcy kodeksowego wyrażoną w kan. 869 § 1 i 2 KPK/83, gdzie postanawia się, iż w takiej sytuacji nie chrzci się ponownie, chyba że istnieje poważna wątpliwość odnośnie do ważności udzielonego chrztu bądź co do zaistnienia samego faktu chrztu. Kościół katolicki z zasady bowiem uznaje ważność chrztu udzielanego we wspólnotach kościelnych niekatolickich. W szczególności sposób odnosi się to do członków Kościołów wschodnich odłączonych, pod warunkiem że wcześniej ustalono, że faktycznie taki chrzest nastąpił⁵⁴. W tym przypadku przy przyjmowaniu do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim należy również uwzględnić wskazania określone przez miejscowego ordynariusza według zasad zawartych w Dyrektorium *Ad totam Ecclesiam*⁵⁵. Podstawą prawną realizacji zlecenia przyjęcia ochrzczonego do pełnej jedności z Kościołem, jakie biskup

⁵¹ M. Pastuszko, dz.cyt., 208.

⁵² Por. E. Tejero, *Komentarz do kan. 883*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, dz.cyt., 674.

⁵³ Por. tamże, 208–210.

⁵⁴ Por. J. Krzywda, *Komentarz do kan. 869*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. III/2, dz.cyt., 56–57.

⁵⁵ Por. Sekretariat ds. Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium ekumeniczne „Ad totam Ecclesiam”*, 14. 05. 1967, *Acta Apostolicae Sedis* 59(1967), 581, nr 19.

powierza prezbiterowi, jest zatem norma kan. 882, 2° KPK/83 oraz przepis liturgiczny zawarty w *Ordo Confirmationis* (OC 7b). Natomiast racją uzasadniającą udzielenie bierzmowania osobie przyjmowanej do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim jest zacieśnienie jej więzi komunii z Kościołem, które dokonuje się w tym sakramencie, o czym mowa w KK 11 i kan. 879 KPK/83⁵⁶.

Wedle dyspozycji prawodawcy kodeksowego wyrażonej w kan. 883, 3° upoważnienie do udzielania bierzmowania na mocy samego prawa względem osób znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci ma proboszcz, a nawet każdy prezbiter. T. Rincón-Pérez zauważa, iż prezbiter ma to uprawnienie w formie absolutnej, bez żadnego ograniczenia personalnego czy terytorialnego i bez względu na to, czy pozostaje w cenzurach lub karach kościelnych. Pozostawanie wolnym od cenzur i kar kościelnych było warunkiem, jak postawiono w *Pontyfikale rzymskim* z 1971 r. prezbiterowi, aby mógł on udzielić bierzmowania *in periculo mortis*. To ograniczenie nie pojawia się już więcej w kan. 883, 3°, gdyż – jak zauważa wspomniany kanonista – norma kodeksowa odzwierciedla obecnie obowiązujący system karny (por. na przykład kan. 1311 KPK/83)⁵⁷. Genezy udzielenia prezbiterom niemal nieograniczonego uprawnienia w zakresie bierzmowania osób znajdujących się *in periculo mortis* należy szukać – zdaniem M. Pastuszki – w woli ustawodawcy kościelnego, który, mając na względzie zobowiązanie wszystkich ochrzczonych do przyjęcia bierzmowania, dąży do usunięcia przeszkód mogących zaistnieć po stronie szafarza tegoż sakramentu. Stąd też w analogiczny sposób, jak w kan. 976 upoważnia się każdego prezbitera (nawet tego przeniesionego ze stanu duchownego do stanu świeckiego) do udzielenia absolucji na mocy samego prawa jakimkolwiek penitentom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci, tak w tym przypadku wyposaża się go we władzę bierzmowania *ipso iure*⁵⁸.

Prawodawca kodeksowy przewiduje, że prezbiter może również udzielać bierzmowania na mocy przyznanego mu szczególnego uprawnienia (kan. 882). Takie specjalne upoważnienie do bierzmowania może być przyznane jedynie członkom *ordo presbyterorum*, ponieważ jeżeli chodzi o biskupów, żadne uprawnienie w tej materii nie jest im potrzebne, gdyż bierzmują oni z racji święceń biskupich. O ile w przypadku członków Kolegium Biskupów źródło władzy bierzmowania wiąże się ściśle z pełnią sakramentu święceń, o tyle w odniesieniu do prezbiterów ta podstawa prawna do aktualizacji tejże władzy tkwi nie w święceniach prezbiteratu, ale w przyznanym im przez kompetentną władzę kościelną uprawnieniu. Władzą kompetentną do upoważnienia prezbiterów do udzielania bierzmowania jest Stolica Apostolska bądź biskup diecezjalny⁵⁹. Ten ostatni, jeśli domaga się tego konieczność,

⁵⁶ Por. M. Pastuszko, dz.cyt., 209–210.

⁵⁷ Por. T. Rincón-Pérez, dz.cyt., 190.

⁵⁸ Por. M. Pastuszko, dz.cyt., 216.

⁵⁹ KPK/83 w odróżnieniu od KPK/17 nie posługuje się terminem indultu ani w kan. 882, ani w pozostałych kanonach dotyczących szafarza sakramentu bierzmowania (kan. 882–888). Także w tekście *Pontykalu rzymskiego* w tym miejscu wprowadzono stosowne modyfikacje tak, aby był taki sam, jak kan. 882 (por. *Variationes*, VIII, 8, Notitiae 206 (1983), 548; zob. M. Pastuszko, dz.cyt., 219). Nie oznacza to bynajmniej, że Stolica Apostolska nie może udzielić prezbiterowi bądź określonej grupie pre-

może jednemu lub kilku określonym prezbiterom udzielić uprawnienia do sprawowania tego sakramentu (por. kan 884 § 1 KPK/83). Zdaniem M. Pastuszko, uprawnienie do udzielenia sakramentu bierzmowania przyznane prezbiterowi przez biskupa diecezjalnego należy traktować w analogiczny sposób jak uprawnienie nadane przez Stolicę Apostolską⁶⁰. Jak zauważa D. Mazurkiewicz: „biskup diecezjalny może to uczynić ustnie lub pisemnie, przy czym pisemna forma pozwoli na udowodnienie uprawnienia”⁶¹. Do niego należy również ocena, czy zachodzi konieczność, aby udzielić takiej łaski określonym prezbiterom oraz decyzja co do tego, na jaki czas ich upoważnić do wypełniania tej misji. Ponadto, zgodnie z przepisami liturgicznymi, zawartymi we wprowadzeniu do *Obrzędów bierzmowania* (OB 8a), upoważnienie, o którym mowa w kan. 884 § 1 KPK/83 powinno być udzielone w pierwszej kolejności tym prezbiterom, którzy w diecezji sprawują urząd wikariusza generalnego, wikariusza biskupiego lub wikariusza regionalnego⁶².

5. WNIOSKI I POSTULATY *DE LEGE FERENDA*

Reasumując powyższe rozważania nad ujęciem kwestii szafarza sakramentu bierzmowania, w księgach liturgicznych i prawodawstwie kodeksowym po *Vaticanium II* zauważa się w obecnym prawie kościelnym z jednej strony afirmację zasady, iż biskup jest zwyczajnym szafarzem bierzmowania, a z drugiej strony rozszerzenie prerogatyw prezbiterów w tej materii w stosunku do KPK/17. Jak podkreśla Cz. Krakowiak, w tym ostatnim przypadku mamy do czynienia z sytuacją analogiczną do tej, jaka występuje w Kościołach wschodnich, gdzie chryzmacji zwykle udziela prezbiter, posługując się świętym myronem, którego sporządzenie jest zarezerwowane jedynie dla biskupa. W tej perspektywie w mandacie udzielonym przez biskupa prezbiterom objawia się więź komunii z Kościołem powszechnym i apostolskim⁶³.

W przypadku gdy biskup upoważnia jakiegoś prezbitera do udzielania bierzmowania byłoby dobrze, gdyby w czasie homilii nawiązano do faktu, iż podczas bierzmowania posługuje się on olejem krzyżma pobłogosławionym przez biskupa diecezjalnego w Wielki Czwartek. Celebrans powinien zatem wyjaśnić bierzmowanym symbolikę tego wydarzenia, jak i nawiązać do symboliki krzyżma w liturgii. W celu wyeksponowania waloru eklezjologicznego oleju krzyżma, poprzez którego użycie w liturgii bierzmowania wizualnie manifestuje się więź ontyczna z głową

zbiterów szczególnego uprawnienia do udzielania sakramentu bierzmowania. Wręcz przeciwnie, takie sytuacje także i dziś się zdarzają, a dowodem na to jest chociażby uprawnienie, jakim z nadania Stolicy Apostolskiej cieszą się kapelani Dzieła Apostolatu Ludzi Morza podczas podróży statkiem. W sytuacji, gdyby na pokładzie nie było biskupa będącego we wspólnocie ze Stolicą Apostolską mogą oni udzielić sakramentu bierzmowania, por. *Motu Proprio Stella Maris*, 31.01.1997, art. 7, p. 2, *Acta Apostolicae Sedis* 89 (1997), 209–216.

⁶⁰ Por. M. Pastuszko, dz.cyt., 219.

⁶¹ D. Mazurkiewicz, dz.cyt., 106.

⁶² Por. J. Krzywda, *Komentarz do kan. 884*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. III/2, dz.cyt., 74.

⁶³ Por. Cz. Krakowiak, *Bierzmowanie sakramentem inicjacji chrześcijańskiej*, Lublin 2005, 165–166.

Kościola partykularnego, można byłoby dokonać jego uroczystego wniesienia w procesji wejścia podczas Mszy świętej z udzieleniem sakramentu bierzmowania. Umieszczając je na odpowiednim miejscu w prezbiterium, widocznym dla zgromadzenia liturgicznego, wypukliłoby się jeszcze bardziej jego fundamentalne znaczenie w celebracji sakramentu bierzmowania. Należy również przy tym pamiętać, aby w katechezie przygotowującej kandydatów do bierzmowania wyjaśnić także kwestię prezbitera jako szafarza sakramentu tak, aby uniknąć w przyszłości sytuacji, w której bierzmowanie udzielane przez niebiskupa byłoby traktowane przez przyjmujących je za sakrament niższej kategorii.

Wprawdzie nie należy obecnie spodziewać się jakiejś rewolucji kopernikańskiej co do możliwości dalszego rozwoju prawodawstwa w zakresie szafarstwa sakramentu bierzmowania, to niemniej jednak można przypuszczać, iż w przyszłości będzie stopniowo dokonywał się proces poszerzania grona wiernych mogących przyjąć w Kościele łacińskim sakrament bierzmowania od prezbitera. Jak proponuje D. Mazurkiewicz, pierwszą grupą osób mogliby być nupturienti przygotowujący się do zawarcia małżeństwa, którzy nie przyjęli jeszcze uprzednio sakramentu bierzmowania⁶⁴. W świetle dyspozycji prawodawcy kodeksowego, zawartej w § 1 kan. 1065 KPK/83, przyjęcie sakramentu bierzmowania przed zawarciem małżeństwa jest obowiązkiem nupturientów, od którego realizacji może ich zwolnić niemożliwość spełnienia go bez poważnej niedogodności. Tej niedogodności, a zdarza się ona dość często, nie byłoby w praktyce, gdyby prezbiter przygotowujący narzeczonych do ślubu, mógł im udzielić sakramentu bierzmowania, jeśli wcześniej go nie przyjęli. Zdaniem D. Mazurkiewicza, zmiana przepisów w tej materii pozwoliłaby większej liczbie osób przyjąć sakrament bierzmowania przed zawarciem małżeństwa.

Pewnym zagadnieniem, które budzi trudności, wydaje się ustalenie fundamentu ontologicznego władzy prezbiterów do udzielania sakramentu bierzmowania. P. Goyret wychodzi z założenia, iż skoro „prezbiterzy nie są następcami apostołów, nie jest jasna podstawa ich władzy udzielania bierzmowania, ponieważ delegacja o charakterze prawnym nie mogłaby jej przekazać”⁶⁵. Odwołując się jednak do faktów historycznych, mówiących o bierzmowaniu udzielanym przez prezbiterów za zgodą kompetentnej władzy w Kościele łacińskim, jak również do praktyki Kościołów wschodnich, dochodzi do konkluzji, że dane biblijne wskazują na przynależność bierzmowania do *ordo episcoporum*, ponieważ szafowanie darem bierzmowania – zarówno bezpośrednio, jak i poprzez prezbiterów, pozostaje główną funkcją następców Apostołów.

Na odpowiedzialność biskupa za inicjację chrześcijańską w Kościele partykularnym, a w tym także za udzielanie sakramentu bierzmowania, wskazują najnowsze dokumenty dotyczące posługi biskupiej, które powtarzają to, co już było wcześniej zawarte w *Ordo initiationis christianae adultorum*, *Ordo Confirmationis* i w *Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.* Jan Paweł II w Adhortacji posynodalnej *Pastores gregis* podkreśla z naciskiem, iż biskup jako pierwszy szafarz powi-

⁶⁴ Por. D. Mazurkiewicz, dz.cyt., 112.

⁶⁵ P. Goyret, *Namaszczenie Duchem. Chrzest i bierzmowanie*, Warszawa 2006, 182.

nien zatroszczyć się o to, aby zwykle sakrament bierzmowania był udzielany przez niego samego. Obecność biskupa bowiem przywołuje skutecznie tajemnicę Pięćdziesiątnicy i jawi się jako ogromnie użyteczna do umocnienia więzi komunii kościelnej pomiędzy pasterzem a wiernymi⁶⁶. Podobnie Dyrektorium *Apostolorum Successores* przypomina o obowiązku udzielania bierzmowania przez biskupów – zwyczajnych szafarzy, gdyż „w ten sposób zostaje wyraźniej ukazana duchowa skuteczność tego sakramentu, który ściślej łączy wiernych z Kościołem obecnym w osobie następcy Apostołów i wzmacnia w nich zdolność świadczenia o Chrystusie”⁶⁷. Stąd też funkcji zastrzeżonej dla biskupa – dokonania sakramentalnego znaku namaszczenia bierzmowanego czy konsekracji krzyżem – nie powinno się interpretować jako aktu jurysdykcji, ale jako gestu właściwego temu kto kieruje Kościołem partykularnym, gdyż to on kładzie pieczęć na włączeniu ochrzczonego w życie i w misję Kościoła⁶⁸. W tej optyce bierzmowanie w Kościele łacińskim ukazuje się jako sakrament komunii eklezjalnej wokół biskupa, który pozostaje widzialnym znakiem jedności Ludu Bożego i jej stróżem w konfrontacji z każdą próbą rozbicia tejże *communio* poprzez schizmę bądź herezję⁶⁹. Udzielając daru Ducha Świętego, biskup włącza zatem ochrzczonego nie tylko do diecezji, ale również i do Kościoła powszechnego (KK 11, OB 7, KKK 1303, 1313) i przyczynia się w ten sposób do budowania Kościoła⁷⁰. Biskup pozostaje również poręczycielem autentyczności świadectwa, które będzie dawał bierzmowany⁷¹.

W kontekście powyższych rozważań nad terminologią stosowaną w odniesieniu do biskupa jako szafarza bierzmowania zarówno w dokumentach Magisterium Kościoła, jak i w prawie kanonicznym wydaje się, iż obydwa pojęcia występujące w analizowanym tekście: *minister originarius* i *minister ordinarius* nie pozostają w opozycji do siebie, ale wyrażają bogactwo tej rzeczywistości, która kryje się w historii rozwoju liturgii sakramentu bierzmowania. Zastosowanie wyrażenia *minister originarius* przez KK 26, a następnie KKK 1321 ma wyraźny oddźwięk ekumeniczny, ponieważ wskazuje na równorzędność obydwu tradycji: wschodniej i zachodniej w kluczu diachronicznym na płaszczyźnie ekonomii zbawienia. Pojęcie „pierwotności” na określenie biskupa jako szafarza bierzmowania pomaga lepiej zrozumieć, iż zgodnie z zasadą *sine Episcopo nullum Chrisma*, obowiązującą zarówno w Kościele łacińskim, jak i w Kościołach wschodnich materia sakramentu, niezależnie od tego, czy namaszczenia dokonuje biskup, czy prezbiter pozostaje ściśle związana ze

⁶⁶ Por. Jan Paweł II, *Posynodalna adhortacja apostolska „Pastores gregis” o biskupiej posłudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata (16.10.2003)*, w: Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł, redakcja i opracowanie: W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin 2006, nr 38, 356–357.

⁶⁷ Kongregacja ds. Biskupów, *Dyrektorium „Apostolorum Successores” o pasterskiej posłudze biskupów (22.02.2004)*, w: *Ustrój hierarchiczny Kościoła*, nr 145, 616–617.

⁶⁸ Por. M. Augé, *L’iniziazione cristiana. Battesimo e Confermazione*, Roma 2004, 289; P. Bua, *Battesimo e confermazione*, Brescia 2016, 589.

⁶⁹ Por. A. Caprioli, *L’iniziazione cristiana: aspetti generali, battesimo e confermazione*, w: *Celebrare il mistero di Cristo. Manuale di Liturgia a cura dell’Associazione Professori di Liturgia*, t. 2: *La celebrazione dei sacramenti*, Roma 1996, 101.

⁷⁰ Por. Cz. Krakowiak, *Bierzmowanie sakramentem...*, dz.cyt., 163–168.

⁷¹ Por. I. Oñatibia, *Bautismo y Confirmación*, Madrid 2011, 244.

święceniami biskupimi, gdyż nawet w niebezpieczeństwie śmierci żaden szafarz nie może konsekrować oleju krzyżma⁷².

BIBLIOGRAFIA

- Augé M., *L'iniziazione cristiana. Battesimo e Confermazione*, Roma: Libreria Ateneo Salesiano 2004.
- Bouhot J.P., *La confermazione, sacramento della comunione ecclesiale*, Torino–Leumann 1970.
- Bua P., *Battesimo e confermazione*, Brescia: Editrice Queriniana 2016.
- Bugnini A., *La riforma liturgica (1948–1975)*, Roma: Centro Liturgico Vincenziano – Edizioni Liturgiche 1997.
- Caprioli A., *L'iniziazione cristiana: aspetti generali, battesimo e confermazione*, w: *Celebrare il mistero di Cristo. Manuale di Liturgia a cura dell'Associazione Professori di Liturgia*, t. 2: *La celebrazione dei sacramenti*, Roma: Centro Liturgico Vincenziano 1996, 53–102.
- Fabris C., *Il ministero presbiterale della cresima nella Chiesa latina, con riferimenti alla prassi e al diritto comune delle Chiese cattoliche orientali*, Roma 1996.
- Ferraro G., *La liturgia dei sacramenti*, Roma: Centro Liturgico Vincenziano – Edizioni Liturgiche 2008.
- Franchetto F., *La riserva al vescovo del conferimento della confermazione nella teologia conciliare dell'episcopato*, *Quaderni di diritto ecclesiale* 19 (2016), 176–202.
- Goyret P., *Namaszczenie Duchem. Chrzest i bierzmowanie*, tłum. z wł. J. Kaczmarek Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów 2006.
- Hart K.T., *The Minister of Confirmation [cc.882–888]*, w: *New Commentary on the Code of Canon Law*, ed. by J.P. Beal, J.A. Coriden, T.J. Green, New York: Paulist Press 2000.
- Hierold A.E., *Taufe und Firmung*, w: *Handbuch des katholischen Kirchenrechts*, Hrsg. von J. Listl, H. Schmitz, Regensburg: Pustet Verlag 1999, 807–823.
- Huels J.M., *Liturgy and Law. Liturgical Law in the System of Roman Catholic Canon Law*, Montreal: Wilson Lafleur Ltée 2006.
- Janczewski Z., *Ustanawianie szafarzy sakramentów świętych w Kościele łacińskim i Kościołach wschodnich*, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego 2004.
- Krakowiak Cz., *Bierzmowanie. Sakrament inicjacji chrześcijańskiej*, Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej GAUDIUM 2005.
- Krakowiak Cz., *Katechumenat chrzcielny dorosłych w Kościele posoborowym*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2003.
- Krakowiak Cz., *Rytuał Rzymski Pawła VI. Sakramenty święte*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II 2017.
- Krakowiak Cz., *Sakrament bierzmowania w reformie liturgii II Soboru Watykańskiego*, Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II 2012.
- Krzywda J., *Komentarz do kan. 882–888*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. III/2, red. J. Krukowski, Poznań: Pallottinum 2011, 70–76.
- Mazurkiewicz D., *Szafarz sakramentu bierzmowania. Próba wykładni obowiązujących przepisów*, *Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie* 19 (2012), 99–113.
- Monni P., *Commento al can. 884*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, ed. P.V. Pinto, Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana 2001, 547.
- Nocent A., *I tre sacramenti dell'iniziazione cristiana*, w: *Anàmnesis*, t. III/1: *la Liturgia, i sacramenti: teologia e storia della celebrazione*, red. A.J. Chupungco, Genova–Milano: Casa Editrice Marietti 2005, 9–131.
- Oñatibia I., *Bautismo y Confirmación*, Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos 2011.
- Pastuszko M., *Sakrament bierzmowania (kanony 879–896)*, Kielce: Wydawnictwo Jedność 2005.

⁷² Por. Pozzo M., *La giustizia nel culto. Profili giuridici della liturgia della Chiesa*, *Studia Canonica* 9, Roma 2013, 220–221.

- Pozzo M., *La giustizia nel culto. Profili giuridici della liturgia della Chiesa*, Subsidia Canonica 9, Roma: EDUSC 2013.
- Rincón-Pérez T., *La liturgia e i sacramenti nel diritto della Chiesa*, Subsidia Canonica 12, Roma: EDUSC 2014.
- Romaniuk K., *Sakramentologia biblijna*, Warszawa: Wydawnictwo Salezjańskie 1991.
- Tejero E., *Comentario al cc. 882–884*, w: *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, vol. III/1, tercera edición actualizada, Navarra: Ediciones Universidad de Navarra, S.A. 2002.
- Tejero E., *Komentarz do kan. 882–888*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, edycja polska na postawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków: Wolters Kluwer 2011, 674–677.
- Trevisan G., *Commento ai cann. 882–888*, w: *Codice di diritto canonico commentato*, ed. Quaderni di diritto ecclesiale, Milano: Ancora Editrice 2001, 739–742.

MINISTER OF THE SACRAMENT OF CONFIRMATION IN LIGHT OF “THE PONTIFICAL” AND “ROMAN RITUAL” AND “CODE OF CANON LAW” OF 1983

Summary

The purpose of the article is to share the reflection about the minister of the sacrament of confirmation in light of two binding liturgical books: the Pontifical “Ordo Confirmationis”, the Ritual “Ordo initiationis christianae adultorum” and the Code of Canon Law of 1983. The sacrament of confirmation is usually administered by the bishop, however he isn’t the only minister of this sacrament, since a presbyter may be authorised by the bishop to administer this sacrament as well. Although the Constitution “Lumen gentium”, no 26 defines bishops as appropriate ministers of confirmation (*ministri originarii confirmationis*) by introducing this new term to terminology, the legislator of the Code calls the bishop an ordinary minister (*minister ordinarius*), applying the term used in the Church since the church council in Florence. Most canonists share the opinion that the term “ordinary minister”, which is traditionally and historically justified, seems to be more capacious and comprises the church council term “minister originarius”. Here in turn the meaning of the latter one is emphasized by theologians, according to whom the church council by using this new term brings out the truth that the intervention of the bishop in the sacrament of confirmation is the extension of the event of Paschal Pentecost. In this perspective the person of bishop who administers the sacrament of confirmation becomes a connection with Pentecostal Church, a guarantee of Church unity. Due to his presence and service confirmands have stronger feeling of connection with their own diocese and with the universal Church. According to the binding doctrine and the law of universal Church, the sacrament of confirmation is administered legally by presbyters. In Roman Pontifical and in the Code of Canon Law of 1983 an extension of presbyters’ rights can be noticed in terms of administering the sacrament of confirmation in light of the rules which were previously binding.

Key words: the sacrament of confirmation, minister, bishop, presbyter, Roman Pontifical, Ritual roman

Nota o Autorze

Ksiądz Waldemar BARTOCHA – prezbiter archidiecezji łódzkiej, doktor nauk teologicznych w zakresie liturgiki, adiunkt w Katedrze Teologii Liturgii w Instytucie Teologii Praktycznej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, notariusz Kurii Metropolitalnej Łódzkiej, członek Archidiecezjalnej Komisji Liturgicznej, wizytator katechetyczny, referent ds. kursów liturgicznych dla fotografów i operatorów kamer, laureat Nagrody im. ks. prof. Adama Duraka SDB z zakresu teologii (2010), przedmiotem badań są: historia i teologia sakramentu święceń, inicjacja chrześcijańska oraz teologia roku liturgicznego; kontakt e-mail: waldekbartocha@poczta.onet.pl